

Ι Ο Σ Χ Ρ Υ Σ Ι Δ Η Σ
Ο Π Ο Λ Υ Γ Ε Ρ Ϊ Ν Ο Σ

 Είναι μιά δ ι ό λ ε ξ ή μου πού δόθηκε στόν Πολύγυρο επί 25 Μαρτίου 1975 στό πλαίσιο του έορτασμοῦ πού οργανώθηκε από τή Νομαρχία Χαλκιδικής στήν επέτειο τῆς 'Εθνικῆς μας Παλιγγενεσίας.

1. Καθώς ἀνεδιφοῦσα τό οἰκογενειακό μου Ἀρχεῖο, πᾶνε τώρα ὀρικτά χρο-
νια, ἕνα ἔγγραφο μέ πένθιμο περιθώριο πρόβηξε τήν προσοχή μου, ἦτον μιά
ἀγγελία μνημοσύνου.

Μ Ν Η Μ Ο Σ Υ Ν Ο Ν

Αὔριον Κυριακήν τελεῖται ἁρχιερατικόν μνημόσυνον εἰς τόν
ναόν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ὑπέρ ἀναπαύσεως καί συγχωρήσεως τῆς
ψυχῆς του μακαρίτου

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΧΡΥΣΙΔΟΥ.

Ἔσθεν παρεκαλοῦνται οἱ συγγενεῖς καί φίλοι ὅπως εὐαρεστηθέντες
προσέλθωσιν εἰς τόν εἰρημένον Ναόν καί ἐνώσωσι τὰς δεήσεις

-2-

αὐτῶν μετό τῶν ἡμετέρων.

Ἀθήναι τῆ 28 Ἀπριλίου 1873

Οἱ συγγενεῖς.

2. Ποιός νᾶτον ἔραγε αὐτός ὁ Γ. Χρυσίδης πού, προφανῶς, γεννήθηκε
στόν Πολύγυρο καί πέθανε στήν Ἀθήνα; Ἡ ἔντονη αὐτή ὀπορία μου μέ
ὀδήγησε σέ μιά προσεκτική καί ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα τῶν ἔγγράφων
τοῦ Ἀρχείου μου. Καί μέ τό νόξιμο αὐτό ἔρχισε νά ἐμφανίζεται, νά
βγαίνει σιγά-σιγά στήν ἐπιφάνεια, θά ἀναδύεται, θά λέγομε, μιά φ υ
σ ι ο γ ν ω μ ί α ἄγνωστη κι ἄγνοημένη, μιά προσωπικότητα ἐνδιαφέ-
ρουσα μεγάλη καί φωτεινή ἐνός μεγάλου πατριώτη, (καί συμπατριώτη μας)
μέ πολυποίκιλη ἐθνική δράση.

2
3
ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ

ΜΕ ΤΟΝ ΧΡΥΣΙΔΗ

II

~~4~~ Ἀλλά ὡς παραθέσουμε τὰ ἔγγραφα αὐτά, μέ τήν ὀρθογραφίαν τους καί τή
στίξιν τῶν κειμένων:

(2)
βλία ἄδυνατεῖ, ἀλλὰ καί αὐτῶν τῶν διδασκάλων τόν μισθόν μετὰ
μεγίστης ὄσης ἐξοικονομεῖ χλισρότητος.

Διοβεβαιοῦμεν, Κύριε, ὅτι ἡ τακτοποίησις τῶν Σχολείων τῆς
Πατρίδος μας οὐχί μόνον πρός τήν ἀνάπτυξιν τῆς Νεολαίας μας
συντελεῖ, ἀλλὰ καί ὁπίσης τῆς Χερσονήσου, ἐπειδή τό πλεῖστον
τῶν χωρίων αὐτῆς στέλλουσιν ἐνταῦθα ὡς εἰς Κεντρικὴν Σχολήν
τούς μᾶλλον προκεχωρηκότας μαθητάς. Ὅθεν εἶναι περιττόν ἴσως
νά δείξωμεν ὅτι ὁ συντελών εἰς τό σχολεῖν τοῦ Πολυγέρου θέλει
δράναι καρπούς εὐγνωμοσύνης καί περ' ὄλων τῶν κατοίκων τῆς Χαλ-
κιδικῆς Χερσονήσου.

Πεπεύσμεθα δέ ὅτι οὔτε κόπων οὔτε δαπάνης θέλετε φεισθῆ προ-
κειμένου περί τῆς ἠθικῆς τῆς νεολαίας ἀναπτύξεως, ἥτις μόνη δύ-
ναται νά εὐελπίσῃ τό μέλλον τοῦ Πολυγέρου. Ἀνανεοῦντες δέ τός
διοβεβαιώσεις τῆς πρός ὑμᾶς ἐξειδικασμένης ἡμῶν ὑπολήψεως διατε-
λοῦμεν.

Οἱ Ἐφοροὶ
Νικόλαος Χ' Ἀναγνώστου
Νικόλαος Νικολέου

διό βίου εὐγνώμονες
Παπᾶ Λεωνίδος Νικολάου
Γιάννη Φ. Μορέτης
Γιαννάκης Κῶνστα
Γεώργιος Πέτρος
Ἄθηνάσιος Χριστοδούλου
Γεώργιος Αὐγερινουῦ
Νικόλαος Αὐγερινουῦ
Νικόλαος Δήμου
Χρῆστος Ἄθηνασίου

(I) Βρέθηκε και μία ιδιόγραφη επιστολή του Χρυσίδη με ημερομηνία 12 Φεβρουαρίου 1832 που απευθύνεται "τῷ Κυρίῳ Ἀναστασίῳ Ν. Σκιδναλίδη, εἰς Ἀθήνας";

Αδελφέ Κύριε Ἀναστάσιε

Εἰς Ναύπλιον 12 Φεβρ. 1832

"Ἐλαβον χθές και τό τρίτον γράμμα σας ἀπό τῆς Ἰης τοῦ ἐνεστῶτος ἐξ Ἀθηνῶν ὡς εἶδον μέ γράφεις....

.....
Γίαινε. Ἡ σύζυγός σου και ἡ θυγάτηρ σου σέ ἀσπάζονται, καθῶς και ἡ θεία μου Γερσίκινα.

Ὁ ἰδικός σου

Γ. Χρυσίδης

Μέ τήν ἐπιστολήν του αὐτή ὁ Χρυσίδης παρέχει συμβουλές στόν ἄδελφόν Κύριον Ἀναστάσιον γιά τήν ἐπίλυση κτηματικῶν διαφορῶν. Τώρα ποιός ἦταν αὐτός που ἀποκαλεῖ "ἄδελφόν κύριον Ἀναστάσιον"; ποιές ἦταν ἡ σύζυγος και ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἀναστασίου αὐτοῦ και ποιό ἡ θεία του Γερσίκινα, βλ. ^{ἑα} πιά κάτω.

2 Ἐπισημαίνουμε κίτε που ἀσφαλῶς θά ἔχη κινήσει και τή δική σας προσοχή και ἀπορία: σ' ὅλα αὐτά τό παλιό ἔγγραφο ὁ Πολύγυρος ὀνομάζεται Π ο λ ῦ γ ε ρ ο ς.

Τό πατριδωνυμικό " Πολύγερος" τό βρίσκουμε σέ σημείωμα ἑνός Κώδικα τοῦ 15Τ' αἰῶνα.

Ἀκόμη και στόν Κώδικα τοῦ Μοναχολογίου τῆς Μονῆς Γρηγορίου τοῦ Ἀγίου Ὄρους.

Ποιό εἶναι ἡ ὀρθή ἐτυμολογία τῆς τοπωνυμίας;

Ἐνα εἶναι τό γεγονός ὅτι ἡ ὀρθή ὀνομασία εἶναι Π ο λ ῦ γ ε ρ ο ς και ὄχι Πολύγυρος.

Ὁ Κουζινερί που ἐπεσεφθῆκε τόν Πολύγυρο στό 1793 ὀνομάζει τό χωριό Π ο λ ῦ γ ε ρ ο και ἐτυμολογεῖ τό τοπωνύμιο ἔτσι: "τό ὄνομα που φέρει αὐτό τό χωριό, τοῦ πολύ ἱ ε ρ ο ῦ ὀφείλεται σ' ἕνα Ἰ ε ρ ὸ τό ὄποιο ὑπῆρχε ἀκριβῶς στό μέρος αὐτό και τό ὄποιο ὕστερα ἀπό τήν καταστροφή και τήν ἐρήμωση τῆς Ἀπολλωνίας τῆς Χαλκιδικῆς διατήρησε τήν αἴγλη του, ὥστε οἱ διασκορπισθέντες στή χώρα κίτοικοι νά συγκεντρωθοῦν γύρω ἀπό αὐτό τό χωριό και νά παύσουν νά καλλιεργοῦν τοῦς ἀγρούς τῆς πόλεως των που καταστρέφηκε".

Ἡ ἐρμηνεία που δίδει ὁ Κουζινερού εἶναι ἡ ὀρθότερη.

Ὁ Δήμαρχος Πολυγύρου ^{ἑα} ἀνελάβη τήν πρωτοβουλία νά ἀνεκτίση ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ τό ἱστορικό της, τό πραγματικό της ὄνομα Πολύγερος.

(Γιά τήν ἐτυμολογία τῆς τοπωνυμίας βλ. περισσότερα Σ. Κοτσιόνου, ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ σελ. 9 ἐπ.)

2 Τί λένε τό ἔγγραφο αὐτό ; Σέ ἕνα, ἡ Κοινότης Πολυγύρου ἀπευθύνεται
 στόν ἀγαθό συμπατριώτη κύριο Χρυσίδη καί ζητεῖ τήν συνδρομή του γιά
 τό σχολεῖο. Τοῦ ἐσωκλείουν, σέ ἄλλο, κατάλογο τῶν βιβλίων, πού χρειό-
 ζεται ἡ Ἀλληλοδιδασκτική καί Ἑλληνική Σχολή Πολυγύρου γιά τήν ἀνά-
 πτυξη ὄχι μόνον τῆς Νεολογίας τοῦ Πολυγύρου ἀλλά καί ἐπέσης τῆς Χερσο-
 νήσου καί τόν βεβαιώνουν ὅτι: «σπεύδομεν τό πρῶτον εἰς ὑμᾶς ὡς πλειό-
 τερα καί τρανότερα φιλοπατρία δειξάντα τεκμήρια».

Καί εἶχαν δίκιο γιατί, ὅπως θά δοῦμε πιά κάτω, οὐδέποτε ἐκώφευσε στά
 αἰτήματα τῶν συμπατριωτῶν του, ἀλλά ἀντίθετα ὄνταποκρίθηκε γενναϊόδωρα. (1)
 (2) ..

τῶν ἡμετέρων Ἀναγνώστου Ν.Γ καὶ Γεωργέκη Πέτρου πληροφοροῦ-
μενοι περὶ τοῦ εὐγενοῦς ζήλου, ὃν ὡς ἀγαθὸς ὄντως πατριώτης
τρέφοντες πρὸς βελτίωσιν τῆς τολαίνης πατρίδος προσπαθῆτε παντί
σθένει εἰς συνδρομήν τῶν πόντη ἀπόρων σχολείων μας, σπεύδομεν
διό τῆς ταπεινῆς ἡμῶν τούτης ἰν' ἀποδώσωμεν τὴν ὀφειλομένην ὑμῖν
εὐγνωμοσύνην δεόμενοι ἔμο τοῦ Παναγόθου Θεοῦ, ὅπως παρατείνῃ
τὴν διάρκειαν τῶν ἐτῶν τοῦ βίου ὑμῶν πρὸς ἐντελῆ ἄσκησιν τῶν
ἀγαθῶν σας προσιρέσεων.

Ἐν τούτοις διατελοῦμεν ὑμῖν τῷ δεόντι σεβασμῷ καὶ εὐγνωμοσύ-
νην.

Ἡ Κοινότης Πολυγέρου τῇ 12 Νοεμβρίου 1864

Γιωννάκης Κώνστο

Γεώργιος Τζιόμης

Ἀργύριος Δημητρίου

Νικόλαος Νικολόου

Ἀθανάσιος Χριστοδούλου

Χρήστος Ἀθανασίου

Παναγιώτης Παύλου

-B-

1868, 7^{ης} τοῦ 23, Πολύγυρος

Ἀξιότιμε Κύριε Γ. Χρυσεΐδη

εἰς Ἀθήνας

Τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον σὺν τοῖς Ἐφόροις τῶν Σχολῶν Πολυγέρου
μετὰ τὴν τελείαν τεκτοποίησιν τῆς τε Ἀλληλοδιδασκτικῆς καὶ τῆς
Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἐμνυχούμενοι ὑπὸ τῆς προόδου ἣν ἤρξατο νά
κόμῃ ἡ σχολαία μας, καὶ ἐπερειδόμενον εἰς τὰ φιλόμουσα τῶν ἀπαν-
ταχοῦ ὁμογενῶν οἰσθήματα, σπεύδει σήμερον, ὅπως εἰς πρῶτον ὑμᾶς,
ὡς πλειότερα καὶ τρανότερα φιλοπατρίαι δείξαντο τεκμήρια, κοινο-
ποιοῦν τὰς ἀπολύτους τῆς Σχολῆς ἀνάγκας, σὰς παρακαλέσῃ, ἵνα φα-
νῆτε χρήσιμος εἰς τὴν παροῦσαν κρίσιμον περίστασιν προμηθεύοντες,
διό μέσων ὧν ὑμεῖς οὗτοί γινώριζετε, τὸ ἐν τῷ ἐσωκλείστῳ, καταλό-
γῳ βιβλίου, ὧν ἔνευ δυστυχῶς θέλομεν δοκιμάσει τὴν λύπην, ἵνα ἴδω-
μεν πολλοὺς ἐνδεεῖς καὶ ὀρφανοὺς μαθητὰς νά ὀποσύρωνται ὀκείρως
τῆς Σχολῆς, ἥτις οὐχὶ μόνον νά τοῖς χορηγήσῃ τὰ ἀναγκαζοῦντα βι-

Α.
'Αγαθέ συμπατριῶτα Κύριε Χρυσίδη,

'Εκ τε τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐπιστολῆς σου καὶ προφορικῶν ἐκφράσεων

~~III~~ III

Ποιός ήταν, λοιπόν, αυτός ο Γεώργιος Χρυσίδης;
 Θερπό, πολύ θερπό, τό προτραϊτό του, στό μάτια μου, στην αρχή.
 Στο βιβλίο μου: «Πολύγυρος», άγνωστοι σελίδες της 'Ιστορίας του
 πού έβγαλα τό 1961, αφιερώνω στη προσωπικότητα του Χρυσίδη, έλλεί-
 πει στοιχείων, μόλις 4 σελίδες.

Σιγά-σιγά όμως, μέ την συγκέντρωση πληροφοριών γύρω από τό γε-
 νεαλογικό του δένδρο και πάνω στη σταδιοδρομία του, ή θολή αυτή εί-
 κόνα του Χρυσίδη ξεκαθαρίζει και φωτίζεται για νά έμφανισθῆ, τελικά,
 ένας μεγάλος δ η μ ό σ ι ο ς ά ν ή ρ , μέ φυσιογνωμία έ θ ν ι κ ή ,
 ένας φλογερός πατριώτης αλλά και ένας έκλεκτός λ ό γ ι ο ς ταυτο-
 χρόνως.

~~IV~~ IV

Τό 1972 ή Νομαρχία 'Αττικής (μέ πρωτοβουλία του ύφηγητου της 'Ιστο-
 ρίας στην Πόντειο Σχολή Πραγματικών έπιστημών και τότε Νομάρχου 'Ατ-
 τικής κ. Γ. Δημοκοπούλου) πήρε μέ πολυσήμενη απόφαση: νά επανεκ-
 δώση (μέ έξοδα των 'Οργανισμών της τοπικής αυτοδιοικήσεως του Νο-
 μού 'Αττικής), μέ την μέθοδο της φωτομεταφορῆς, τίς έφημερίδες
 πού κυκλοφόρησαν κατά την διάρκεια των 'Ιερών 'Αγώνων του "Έθνους
 από τό 1821 και δώθε..-

Χάρη σ'αυτήν την επανέκδοση ανασύρθηκε από την άφάνεια και ο Γεώρ-
 γιος Χρυσίδης, μέ αποτέλεσμα νά καταλάβη σήμερα ο συμπατριώτης μας
 αυτός τή θέση πού του άνήκει στό Πόνθεο των άγωνισθέντων για την
 Πατρίδα.

(Αλλά ὅς άνοιξουμε έδῶ μία παρένθεση:

Οι έφημερίδες πού βγήκαν και κυκλοφόρησαν κατά την διάρκεια της
 'Ελληνικής 'Επανάστασης ἔχουν, για τόν μελετητή της 'Ιστορίας του
 "Έθνους μας, μεγάλη σημασία. 'Αποτελοῦν μέ πηγή πολύτιμη για την
 πολιτική, πολιτική και διοικητική ιστορία της χώρας μας, μέ την
 καταχώρηση στις σελίδες τους νόμων, θεσπισμάτων, διαπραγμάτων κ.λ.π.,
 Περιγράφουν παρεστατικώτατα τό πολεμικό και πολιτικό συμβάντα της

3
9

έποχῆς ἐκεῖνης, μῶς δίδουν μιὰ εἰκόνα ἔντονη καί ὀδρή τῆς ζωῆς καί τοῦ κλίματος τῶν ἠρωϊκῶν ἐκεῖν~~ων~~ χρόνων καί ἀντικατοπτρίζουν τόν παλμό, τοὺς κλυδωνισμούς, τίς ἀγωνίες τῶν δραματικῶν ἐκεῖνων ἡμερῶν.

Ἀλλὰ ~~τὰ~~ ^{αὐτὰ} παλαιὰ οἱ ἑφημερίδες αὐτές φέρνουν στό προσκήνιο τοὺς Ἀγωνιστές τοῦ 1821, στή δημόσια ἀλλά καί στήν ἰδιωτική τους ζωή, μέ τίς ἐξήρσεις τους καί τὰ πόθη τους, μέ τοὺς ἠρωϊσμούς ἀλλά καί τίς μελανές σελίδες τους).--

~~V~~ V.

Πρώτη στή σειρά ἐπανεκδόθηκε ἡ " Ἐ θ ν ι κ ῆ Ἐ φ η μ ε ρ ῖ ς " (πού εἶχε διαδεχθῆ τήν "Γενικήν Ἐφημερίδα τῆς Ἑλλάδος").

Ἀλλό τί ἦταν αὐτή ἡ ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ;

Τό πρῶτο της φύλλο φέρει ἡμερομηνία 18 Ἀπριλίου 1832, μέ τόπο ἐκδόσεως τό ΝΑΥΠΑΙΟ.

Σόν ἔμβλημα εἶχε τήν παράσταση τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς καθισμένης, μέ κλάδο δάφνης στό ἕνα χέρι καί μέ ἄκόντιο στό ἄλλο.

A.-- Ἐβγαίνει δύο φορές τήν ἐβδομάδα τετρασέλιδη, μέ συνεχῆ σελιδορίθμηση, καί οἱ διαστάσεις της ἦταν 0,320μΧ0,220, πουλιότανε μέ ἐγγραφή συνδρομητῶν στά Γραφεῖα της ἢ στά Ταχυδρομικά Γραφεῖα, μέ καταβολή 36 φουινίκων (τό νόμισμα τῆς ἐποχῆς).

Ἡ ἔκδοση τῆς Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος ἔρχισε, ὅπως εἴπαμε, στίς 18 Ἀπριλίου 1832 καί διακόπηκε τήν 1 Φεβρουαρίου 1833, ὅταν ἰδρύθηκε ἡ Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος.

B.-- Ἡ σημασία τῆς "Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος εἶναι ἐξέχουσα γιά δύο λόγους:

Πρῶτον, γιάτί δημόσιεύθηκαν σ' αὐτή μεγάλος ἀριθμός ἐπισήμων πρῶξεων καί δεύτερον, γιάτί ἔχουν ἀποθησαυρισθῆ στά φύλλα της εἰδήσεις πολύτιμες γιά κείνους πού ἔχουν καταπισθῆ μέ τή μελέτη τῆς νεοελληνικῆς Ἱστορίας.

~~V~~ VI.

Διευθυντής τῆς ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ διορίσθηκε στίς 14 Ἀπριλίου

1832 ὁ Γεώργιος Χρυσίδης ἐστὸν ἴδιο ἀνατέθηκε παράλληλα καὶ ἡ
"Ἐφορὶα τῆς Ἐθνικῆς Τυπογραφίας" δηλα-
δὴ ἡ διεύθυνση τοῦ Ἐθνικοῦ Τυπογραφείου.

Ὁ Χρυσίδης πῆρε ἐντολή, ὅπως ἀναφέρεται στό Διάταγμα τοῦ τόν
διώρισε: "νά ἐκδίδη διά τῆς ἔφημερίδος αὐτῆς τὰς πράξεις τῆς
Κυβερνήσεως, ὅσαι ἐπισήμως ἤθελον διευθύνεσθαι πρὸς αὐτόν ἀπό
τὰς ἀνηκούσας Γραμματείας".

Σὺς παρεθέτω τό διοριστήριο Διάταγμα ὁλόκληρο:

~~10~~ ~~12~~
Αριθμὸς 65.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ἡ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Διατάζει

- Α.- Ὁ Κύριος Γ. Χρυσίδης διορίζεται Ἐφημεριδογράφος τῆς Κυβερνήσεως.
- Β.- θέλει ἔχει τὴν ἐφορίαν τῆς Ἐθνικῆς Τυπογραφίας.
Ὁ διευθυντὴς ταύτης ὑπόκειται εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ πρώτου.
- Γ.- θέλει ἐκδίδει διά τῆς Ἐφημερίδος ταύτης τὰς πράξεις τῆς Κυβερνήσε-
ως, ὅσαι ἐπισήμως ἤθελον διευθύνεσθαι πρὸς αὐτόν ἀπό τὰς ἀνηκούσας
Γραμματείας.
- Δ.- Ὁ προκάτοχος αὐτοῦ Κύριος Ἰωάννης Γαλιάτσας θέλει παύσει εὐθύς
τῶν ἐργασιῶν του, καὶ θέλει παραδώσει εἰς τόν διάδοχόν του ὅλα,
ὅσα ἀνήκουν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην.
- Ε.- θέλει λαμβάνει μηνιαῖον μισθὸν Φοίνικας διακοσίου πεντήκοντα.
- ΣΤ.- Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας θέλει ἐνεργήσῃ τό παρὸν διάταγμα.

Ἐν Ναυπλίῳ τὴν 14 Ἀπριλίου 1832

Ὁ Πρόεδρος Γ. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ, ^{κ. ἐπιτροπῆ} Δ. ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ, Α.
ΖΑΪΜΗΣ, Ι ΚΩΛΕΤΤΗΣ, Α. ΜΕΤΑΞΑΣ, Δ. ΠΛΑΠΟΥΤΑΣ.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Δ. ΧΡΗΣΤΙΔΗΣ

1.

Ἀγόρασα τόν τόμον τῆς "Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος" πού ἐπανεκδόθηκε.
Ἴδου αὐτός ὁ τόμος. Δέν τόν φυλλομέτρησα· δέν τόν ἐδιόβασα ἄλλω-
ως, τόν ἐμέλετῆσα, μέ προσοχή, μέ ἐπιμέλεια καί προπαντός
μέ συγκρίνηση.

Μέ ἐντυπωσίασε πολύ ὁ "Πρόλογος" τοῦ Χρυσίδη, πού κατα-
χωρήθηκε μέ τήν ὑπογραφήν του στό πρῶτο φύλλο, πού ἐκυκλοφόρησε,
ὅπως εἶπαμε, στό Ναύπλιο στίς 18 Ἀπριλίου 1832.

Ἦταν ὁ πρόλογος αὐτός οἱ προγραμματικές δηλώ-
σεις τοῦ Χρυσίδη, οἱ κατευθυντήριες γραμμές του.

Σῶς τόν παραθέτω:

Πρόλογος

Ἀναδεχόμενοι καί αὐθις τήν ἔκδοσιν τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνή-
σεως, μετονομάσαντες αὐτήν ἁρμοδιώτερον Ἐθνικήν, κρίνομεν ἀναγ-
καῖον νᾶ προειδοποιήσωμεν τοὺς ἀναγνώστῃς αὐτῆς ὅτι, ὡς ἀνέκαθεν συστη-
μένη κυρίως διὰ τήν ἔκδοσιν τῶν δημοσίων πράξεων τῆς Κυβερνήσεως, θέλει
περιέχει καί τοῦ λοιποῦ ἐπίσης τό ἐπί τοῦτο προσδιωρισμένον ἐπίσημον αὐ-
τῆς μέρος. Εἰς δέ τῆς εἰδήσεις, τῆς ὁποίας θέλομεν δημοσιεύσει, εἴτε ἐγ-
χωρίους, εἴτε ἕνας, θέλομεν καταβάλλει πᾶσαν ἐπιμέλειαν εἰς τό νᾶ τῆς
κοινοποιῶμεν εἰς τοὺς ἀναγνώστῃς, ὅσον τό δυνατόν, ταχύτερα, καί ἀπό ἀξιο-
πίστους πηγᾶς ἐξηγημένῃς. Ὁ δέ κανὼν, τόν ὁποῖον καί τώρα προτιθέμεθα,
ὡς πρός τᾶ διάφορα ὑποκείμενα, περί τῶν ὁποίων ἤθελε γίνεσθαι ἐν αὐτῇ λό-
γος, εἶναι τό ν' ἀποφεύγωμεν τῆς με...

Δημοσιεύματα τῆς ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ „

Σταχυολογῶ ἀπό τόν τόμον αὐτόν τά παρακάτω δημοσιεύματα, πολύ ἐνδιαφέροντα :

A.

Ἀπό τή σελ. 59

Ἐγχώριοι εἰδήσεις

ἐκ Ναυπλίου, 21 Μαΐου

« Χθές ἐρωτήσθησαν εἰς τήν πόλιν ταύτην τά γενέθλια τοῦ Κυριάρχου ἡγεμόνος τῆς Ἑλλάδος Πρίγκιπος ΟΘΩΝΟΣ ». Καί γίνεται ἐδῶ μιά γραφική ὅσο καί σπαρταριστή περιγραφή τοῦ ἑορτασμοῦ αὐτοῦ.

Στό ἴδιο φύλλο δημοσιεύεται καί μιά προκήρυξη πολύ χαρακτηριστική :

« Πρός τοὺς Προκριτοδημογέροντας καί λοιπούς κατοίκους τῆς ἐπαρχίας (ἑστῆς) .

Δι' ἄλλεπαλλήλων ἐγκυκλίων προσεκληθήσαν οἱ ἐπαρχίαι τοῦ Κρότους, ν' ἀποστείλωσιν ἐνταῦθα τοὺς Πληρεξουσίους των διὰ τήν Ἑθνικήν Συνέλευσιν. Ἐλθόντες οἱ ὑποφαινόμεβοι πρό πολλοῦ ἐνταῦθα, βλέπομεν μέ λύπην μας, ὅτι οἱ τῆς ἐπαρχίας σας Πληρεξούσιοι δέν ἤῤῥθον εἰσεῖτι.

Γνωρίζετε, Κύριοι, πόσον εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ταχίστη συγκρότησις τῆς Ἑθνικῆς Συνελεύσεως, καί μάλιστα εἰς τὰς κρισιμωτάτας τοῦ τας περιστάσεις. Διό σῶς προτρέπομεν καί ἡμεῖς, ἀδελφοί, νά σπεύσατε διό νά ἀποστείλετε ὅσον τάχος τοὺς Πληρεξουσίους σας, ὅν ἔχει τῆς ὥρας δέν ἀνεχώρησιν αὐτόθεν διό ἐδῶ, ἢ, ἂν δέν τοῦ ἐκλέξατε ἀκόμη, νά τοὺς ἐκλέξετε καί νά τοὺς ἀποστείλετε. Ἐρῶσθε.

Ἐν Ἀργεῖ τήν 16 Μαΐου 1832

Οἱ Πληρεξούσιοι

9
-B 13
'Από τή σελ. 118

ΕΓΧΩΡΙΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

'Εκ Ναυπλίου, τήν 28 'Ιουνίου

Πρός τό 'Υπουργικόν Συμβούλιον,

Κ "Υστερον ἀφ' ὅσα ἡ Πατρίς ὑπέφερεν ἐσχάτως πολυειδῆ δεινόν παρά τοῦ ἐμ-
φωλεύσαντος ἐν αὐτῇ κατὰ δυστυχίαν αὐθαιρέτου ἀφ' οὗ, τό ἔθνικόν στρα-
τεύματα ὑπερεπήδησαν κατὰ τάς εὐχάς τῶν λαῶν ὅλας τάς τοῦ αὐθαιρέτου
παγίδας, καί μέ μόνην τήν παρουσίαν των συνετέλεσαν νά ἐξορισθῇ ἰμέ-
σως τό ὑπόδικον Ἴνδαλμα ἐνῶ ὕστερον ἀπό αὐτό ἡ Διοίκησις τοῦ Κράτους
ἐσυστήθη, ὡς αἱ περιστάσεις ἐπέτρεπον, δέν ἠλπίζετο πλέον, εἰμή νά βα-
σιλεύσῃ τοῦ λοιποῦ ἡ ἡσυχία καί εἰρήνη καθ' ὅλον τό Κράτος, καί τοσοῦ-
το μᾶλλον καθ' ὅσον αἱ περιστάσεις τοῦ ἔθνους εἶναι κρισιμώτεροι παρ'
ἄλλοτε, καί πρόκειται νά συγκροτηθῇ ἡ Ἐθνική Συνέλευσις, ἐξ ἧς κρέμο-
ται καί ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἔθνους.
"Ἐχομεν λοιπόν τήν πεποίθησιν, ὅτι τό Συμβούλιον τοῦτο συναισθανόμενον
τήν βαρύτητα τῶν χρεῶν του, θέλει σπεύσει νά καθυποβάλῃ εἰς τήν Διοί-
κησιν ὅσα πρέπει ἐξ ἀνάγκης νά ληφῶσι μέτρα, δραστήρια μὲν καί ἄμεσα
κατά τῶν ἀσυστόλως ἀντενεργούντων καί ἀπειθούντων, προφυλακτικά δέ τῆς
ἀσφαλείας καί ἡσυχίας τῶν πολιτῶν, κατὰ τῶν ὑποκεκρυμμένως σπουδαζόντων
αὐτά.

'Ἐν Ἄργει τήν α' 'Ιουνίου 1832

Οἱ Παλιῖται καί Πληρεξούσιοι

Γ. Δ. Κριεζῆς, Γ. Κ. Μαυρομηχ. Σ. Στόϊκος,
Ν. Κριεζιώτης, Γ. Χρυσίδης, Δ. Μελετό-
πουλος κ. λ. π.

10

Γ.

Χρὸς λη 66γ. 138

~~Πρωτόκολλο~~

ΕΓΧΩΡΙΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Ἐκ Νευπλίου 12 Ἰουλίου υ

Τόπος τῆς συνελεύσεως ὁπεφασίσθη ὑπὸ τῶν Πληρεξουσίων ὁμοφώνως εἰς τὴν προχθεσινὴν προκαταρκτικὴν συνεδρίασιν αὐτῶν τοῦ προέστιον τοῦ Νευπλίου, ἡ Πρόνοια. Γίνεται δέ ἡ ἔναρξις τῆς συνόδου πῆν 14 τοῦ ἔνεστῶτος.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ τῶν Πληρεξουσίων, τῶν ὁποίων ἐπεξεργάσθησαν μέχρι τοῦδε τὰ ἐφοδιαστικὰ ἔγγραφα.

Καλαμότσας, Π. Βενάκης, Ι. Κ. Κυριακός

Σαλαμῖνος καὶ Αἰγίνης, Ἀντώνιος Μορμέλος

Σουλιωτῶν, Κώνστας Μπότσαρης

Μεσολογγίου, Σ. Τρικούπης

Πόλεως Νευπλίου, Δ. Ὑψηλόντης

Παροίκων Μακεδονίας, Γ. Χρυσίδης, Α. Ἐμμ. Ποπῶ, Α. Σταγειρίτης.

Ἵδρες Γ. Κουντουριώτης, Α. Μισούλης κ.κ.κ.

Δ.
'Από τή σελ. 157

ΨΗΦΙΣΜΑ Α.'

« 'Η κατό συνέχειον Δ. τῶν Ἑλλήνων Συνέλευσις
'Ιουλίου 19

θεωροῦσα τό ἐκ τῆς συγκρούσεως τῶν πολιτικῶν φρονημάτων προ-
κύψαντα δεινά, ὡς πρόστην ἑσωτερικήν εὐταξίαν καί τήν ἀσ-
φάλειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους..... ψηφίζει τό
ἔξῃς.

A. Παρεδίδονται εἰς ποντελῆ λήθην ὅλα τό ἀρχῆς τοῦ ἔθνι-
κοῦ ἀγῶνος ἐγκλήματα τό πηγᾶσαντε ἀπό πολιτικός δοξασίας.

B. ....

E. Τό παρόν Ψήφισμα θέλει καταχωρηθῆ εἰς τόν κώδικα τῶν Ψηφι-
σμάτων ἐνεργηθῆ παρῶ τῆς Κυβερνήσεως, κομιζόμενον ἀπό ἐπί-
τηδες ἀπεσταλμένους ὅπου ἡ χρεῖα ἤθελε τό ὑπαγορεύσει.

'Ἐν Προνοίᾳ, τῇ 20 'Ιουλίου 1832

'Ο Πρόεδρος

'Ο Ἀντιπρόεδρος

Π. Νοταρῶς

A. Μουροκορδοῦτος

Π. Μουρομιχάλης, Ἀναγ. Δεληγιάννης, Γ. Χρυσίδης, A. Φυτίλας,
Σ. Τρικούπης, Ἐμ. Μελετόπουλος, Γ. Δ. Κριεζῆς, A. Πόμερ, Ν.
Κριεζώτης, Γ. Νοταρῶς, Ἀνδρ. Λόντος, Δ. Ὑψηλόντης, Κ. Μπότ-
σαρης κ.λ.π.

V

Ε.
'Από τῆς σελ. 217

ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

'Αρ. 40, 3 Σεπτεμβρίου 1832

« Προσεκλήθημεν παρῶ τοῦ Προέδρου τῆς Συνελεύσεως νά
δημοσιεύσωμεν τήν ἔξῃς διακήρυξιν.

ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΝ

Οἱ ὑποφαινόμενοι Πληρεξούσιοι Ἀντιπρόσωποι τοῦ ἔθνους, ἐκτι-
μῶντες τό μέγεθος τῶν ὁποίων ἐνεπιστεύθησαν ἱερῶν χρεῶν, οὐ-
δέ ἀνεχόμενοι τό νά προσφθῆ ἀδίκως ὁ παρεμικρός μῶμος εἰς τόν
ἀντιπροσωπικόν των χαρακτῆρα ἀναγκάζονται νά ἀναφερθῶσι πρὸς
τούς ἐντολεῖς των, νά τοὺς ἐκθέσωσι πιστήν τήν εἰκόνα ἀπό

τῆς συγκολλήσεως τῆς ἔθνικῆς συνόδου διαφωξόντων των..... νά
δικαιώσωσι μέν ἑαυτῶν τήν διαγωγὴν καί τὰς πράξεις.....

'Ἐν Ναυπλίῳ, τήν 22 Αὐγούστου 1832

'Ο Πρόεδρος Π. Νοταρῶς

Π. Μουρομιχάλης, A. Φυτίλας, Γ. Χρυσίδης,

Δ. Μελετόπουλος κ.λ.π.

77

« ΕΠΙΣΗΜΑ

Πράξεις τῆς Συνελεύσεως
Συνεδρίσεις ΙΑ, Αύγουστου 2, 1832
Προεδρία Κου Π. Νοταρῶ

1.....

2.....

3 Συνετέθη ἑτέρα ἐπιτροπή ἐκ τῶν κ. Σπ. Ἀντωνιάδου, Γ. Χρυσίδου καί Δ. Κυριακίδου, διά νά ἐπεξεργασθῆ μετό τοῦ ἐπί τῶν Ἑκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γραμματέως τήν ὁποίαν ὁ αὐτός ἐπαρουσίασεν εἰς τήν Συνέλευσιν ἔκθεσίν του περί τῆς κατεστάσεως τοῦ δικλοῦ κλέδου τῆς ὑπηρεσίας του, καί νά γνωμοδοτήσῃ ἐπί τῶν ἐπιθετομένων εἰς αὐτήν.

γ.

IX

Δέν ἦταν δηλαδή μόνο διευθυντής τῆς Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος ὁ Χρυσίδης. Ἐπαιξε καί ἡγετικόν ρόλο πληρεξουσίου τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ στήν ἀναγεννωμένη Ἑλλάδα.

Μέσα στό δημοσιεύματo τοῦ τόμου τῆς «Ἐθνικῆς Ἐφημερίδος», 6ῆ ὑπίστης ἱστορικῆς σημασίας ἔγγραφο, πλάϊ 6ῆ ὑπογραφῆς σεβαστῆς καί καθαρῶς σμένες ὅπως τοῦ Π. Νοταρῶ, Ἀνδρ. Λόντου, Γ. Κριεζῆ, Α. Μισούλη, Α. Δεληγιάννη, Κουντουριώτη, Κ. Μπότσαρη, Ι. Κωλέττη, Α. Μαυροκορδάτου, Σ. Τρικoupη, Δ. Ὑψηλάντη ^{καί ἄλλων} στέκεται καί ἡ ὑπόγραφή τοῦ Γ. Χρυσίδη, ὅπως ἀκούσατε.

Λυποῦμαι πού τὰ ^{Χρονικά} πλαίσια τῆς διάλεξης αὐτῆς δέν μοῦ ἐπιτρέπουν νά σᾶς διαβάσω ὅλα τὰ ἔγγραφα πού ἐμφανίζουν ἀνάγλυφη τή συμβολή, τή μεγάλη συμβολή, τοῦ Χρυσίδη στό τόσο δύσκολο ἔργο τῆς δημιουργίας κ ρ ὁ τ ο υ ς στήν ἀπελευθερωθεῖσα Ἑλλάδα.

13

X 17

Η ΕΚΚΛΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΥΣΙΔΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΩΜΑΤΩΣΗ
ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

EE-----

Στό μέρος αυτό της διάλεξ^{ως} μου είναι αδύνατο νά μή μνημονεύσω ένα συνταρακτικό έγγραφο, ένα συγκλονιστικό έγγραφο πού συνέταξε ό Χρυσίδης καί πού υποβλήθηκε, στό 1829, στην Τετάρτη των Έλλήνων Συνελευσιν^η μέ μορφή αναφορ^ς των Μακεδόνων Πληρεξουσίων, των εκπροσωπούντων τήν Μακεδονίαν.

Περιγράφει σ' αυτό ό Χρυσίδης τόν σκληρόν άγώνα στή Βόρειο Έλλάδα καί τή συμμετοχή των πολεμιστών της καί στίς έπιχειρήσεις της Νοτίου Έλλάδος καί ζητεῖ τήν ένταξη καί της Μακεδονίας στήν Έλευθέραν Έλλάδα σάν τμήμα της «**Ενιαίας Έλληνικής Πατρίδος**».

Τό έγγραφο αυτό πού συντάχθηκε στό "Αργος στίς 4 Αύγούστου 1829 καί πού υπογράφεται καί όπό τους Δημήτριον Στοφερρίτην (όπό τό έπώνυμο καταλαμβάνει κανείς ότι είναι καί αυτός Χαλκιδικιώτης) καί όπό τόν 'Αθανάσιον Σκανδαλίδην, τό παραθέτει καί ό ιστορικός Δ. Κόκκινος, στό 12τόμο της «**Έλληνικής Έπαναστάσεως**», σελ. 317.

'Απ' αυτό σταχυολογώ **όρισμένες φράσεις**, πού σέ αναστατώνουν κυριολεκτικά.

«**Τίς των όμογενών δέν έχει τήν μνήμην όκμάζουσιν ότι ή Κασσάνδρα, τά Χάσια, τά Μαντέμια, ή ανατολικομεσημβρινή αυτή Μακεδονία, πρώτη έλαβε τήν τύχην νά αντιπαραταχθῆ ως προμαχών υπέρ της Έλλάδος έναντίον των καί αυτής έπερχομένων τότε γενικών καί άκατασχέτων δυνάμεων του έχθρικοῦ κράτους;.....**».

Καί πίο κάτω:

"**Η Εύβοια, τό Πέτα, τό Κομπότι, δι' Αθήνας, τό πρότερον στρατόπεδον των Τρικιέρων, διάτρανοῦσι τους υπέρ της Πατρίδος άγώνας τούτων των Μακεδόνων.....**".

Έν "Αργει τῆ 4 Αύγούστου 1829. **».**

Τό έγγραφο αυτό άποτελεῖ ένα ν τ ο κ ο υ μ έ ν τ ο γιό τῆ συμμετοχή των Μακεδόνων καί ιδιαίτερα των Χαλκιδικιωτών στους Έθνικούς άγώνες του 21.-

14

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΠΟΙΟΣ ΛΟΙΠΟΝ ΗΤΑΝ Ο " ΠΟΛΥΣ ΑΥΤΟΣ ΜΑΚΕΔΩΝ";

Ποιός λοιπόν ἦταν ὁ πολὺς αὐτός Μακεδών; (τό ἐπίθετο "πολύς" δέν εἶναι δικό μου).

Διερωτήθηκε καί ὁ Γ. Δημοκόπουλος καί ρίχθηκε νά διαφωτίση τή ζωή καί τό ἔργο τοῦ Χρυσίδα.

Πρέπει νά προσθέσω ἐδῶ πῶς ὁ Γεώργιος Δ. Δημοκόπουλος εἶναι ἕνας ἀξιόλογος ἐρευνητής καί ἔγκριτος ἱστορικός πού ἔχει ἐνδιατρίψει ἰδιαιτέρα πῶς στό θέμα τῆς πρώτης ὀργάνωσ^{εως} τῆς ἀναγεννημένης Ἑλλάδας. —

Καί αἰσθάνομαι τήν ὑποχρέωση σόν Χαλκιδικιώτης νά τοῦ ἐκφράσω ἀπό τό β ἤ μ α αὐτό τίς θερμές εὐχαριστίες μου, πού ἐθ^εώρησε καθῆκον του νά ρίξη τοὺς προβολεῖς τῆς ἐρευν^ας του στήν μεγάλη καί ἀδρή, πράγματι, φυσιογνωμία τοῦ Γεωργίου Χρυσίδα.

I V.

Ἀπό τόν Πρόλογο τοῦ Γ. Δημοκοπούλου στήν ἀνατύπωση τῆς "ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ" ἐρρνίζομαι τό ἐξῆς:

15
Ο Γεώργιος Χρυσίδης γεννήθηκε στὸν Πολύγυρο στὸ 1801 ἢ στὸ 1800 καὶ πέθανε στὰς Ἀθήνας στὶς 12 Μαρτίου 1873, ὅπως σημειώνεται στὴ ληξιαρχικὴ πράξη πού συντάχθηκε στὸ θάνατό του.

Μαθήτευσε στὴ Σχολὴ τῆς Χίου, διέπρεψε στὶς σπουδές του, δημοσίευσε μάλιστα πολὺ νέος μιὰ βεβυσθημιανὴ μελέτη: «Περὶ τῶν ἀρχαίων μνημείων τῆς Χίου». **λια 24**

Κατὰ τὴν ἐπανάσταση ὑπηρέτησε σὲ διάφορες διοικητικὲς θέσεις σὺν Γ ρ α μ μ α τ ε ὑ ς τῆς «Πρώτης Διευθυντικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους» στὸ 1826. **(2)**

Χρημάτισε Γ ρ α μ μ α τ ε ὑ ς τῆς «Γῆς ἐν Τροιζῆνι Ἐθνικῆς Συνελεύσεως» στὸ 1827, ἀνέλαβε δὲ ὕστερα τὸ καθήκοντα τοῦ Ἐφημεριδογράφου τῆς Κυβερνήσεως ».

Ἀρχικῶς συνδέθηκε μέ τὸ Καποδιστριακὸν καθεστῶς, φαίνεται ὅμως ὅτι ἀργότερα διεφώνησε καὶ παύθηκε, γιὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀπὸ τῆς θέσης του.

Ὁ Χρυσίδης παράλληλα μέ τὰ διοικητικὰ του καθήκοντα διετέλεσε πληρεξούσιος Μακεδονίας, Κασσάνδρας, Μοντεμίου, Ἐδέσσης καὶ Νεούσης στὴν «Ἐν Ἀργεὶ Ἐθνικὴν Συνέλευσιν» (1829), πληρεξούσιος Μακεδόνων στὴν ἀντικαποδιστριακὴν «Ἐν Περσχωρῶ καὶ Μεγάροις Ἐθνικὴ Συνέλευσιν» (1832), ἔγινε μάλιστα καὶ Γραμματεὺς αὐτῆς.

Μετά τὸν ἐρχομὸν τοῦ Βασιλέως Ὁθωνα, ὑπηρέτησε σὺν Διευθυντῆς τῆς Νομαρχίας Ἀχαΐας καὶ Ἠλίδος (1833), καὶ μετὰ, ὡς Ὑπουργικὸς Σύμβουλος στὸ Λογιστικὸ τμήμα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν. **(3)**

16
Ἀργότερα υπηρέτησε στό Ἐλεγκτικό Συνέδριο ὡς Ἐλεγκτής (Ζυμ-
βουλος). ἀπό τό 1854, καί μετὰ ἔγινε Ἀντιπρόεδρος γιά ἓνα χρόνο,

τό 1865. (4) 7

Παράλληλα μέ τήν ἐν γένει ὑπηρεσιακή του δραστηριότητα ὁ Χρυσί-
δης ὑπῆρξε συντάκτης τοῦ ἀξιόλογου περιοδικοῦ «**Η Α Θ Η Ν Α**, Η Τ Ο Ι
Α Ν Α Λ Ε Κ Τ Α». Καί μετέφρασε καί τήν **ECONOMIE POLITIQUE** (τήν Πολιτικήν
Οἰκονομίαν) τοῦ **JEAN-BAPTISTE SAY**, σπουδαίου Γόλλου οἰκονομολόγου τῆς
ἐποχῆς, θεμελιωτοῦ τοῦ δόγματος τῆς ἐλευθέρου Οἰκονομίας. (5) 8

Πολύτιμη συλλογή Μακεδονικῶν λέξεων, καί κυρίως τῶν χρησιμοποιου-
μένων στή Χαλκιδική, ἐπρόκειτο νά δημοσιευθῆ στό περιοδικό Χρυσολι-
λίσ, ἀλλά δέν δημοσιεύθηκε, γιατί σταμάτησε τήν ἔκδοσή του τό περιο-
δικό.

Τήν ἀγάπη του πρός τά Γράμματα ὁ Χρυσίδης τήν ἔδειξε καί μέ τήν
συμμετοχή του ὡς συνδρομητοῦ στήν ἀνέγερση τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστη-
καθώς καί μέ τήν συμμετοχή του στήν ἐπιτροπή πού ἔγινε γιά τό κληρο-
δότημα τοῦ βαρῶνου Μπέλλιου.-

« Ἐξ ἄλλου τό ενδιαφέρον του γιά τήν ἀνάπτυξη τῶν γραμμάτων στήν πα-
τρίδα του Χαλκιδική, ἔμεινε ἔντονο ὡς τά βαθειά του γράμματα καί

3. (1) Ὁ Χρυσίδης ἐδημιούργησε οἰκογένειαν, εἶχε ὅμως τήν ἀτυχίαν νά πεθάνουν πρὶν ἀπὸ αὐτόν καί ἡ γυναῖκα του καί τὰ δύο παιδιά του (βλ. Χαρὰλ. Σ. Καρμίτση, Ἀχρὶδηνοῦ, "Μακεδονικὰ" περ. Χρυσολλῖς, τόμ Δ. (1866) σ. 473).
4. (1α) (ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΧΙΟΥ, Λόγος ἐκφωνηθεὶς εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις ὑπὸ Γεωργίου Χρυσήϊδου, Μακεδόνας, μθητοῦ τῆς Σχολῆς. Ἐν Χίῳ, ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τῆς Σχολῆς παρὰ Γ. Βουροφέρου τυπογράφου 1820.- Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος II, ἐν Ἀθήναις 1939).
5. (2) Γ. Δ. Δημακοπούλου, Ἡ Διοικητικὴ Ὀργάνωσις κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν, Ἀθῆναι 1966, σελ. 188.
6. (3) βλ. σχετικῶς κ λ ὁ δ ο υ Α, Ἐπιτηρίς (Almanach) τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος διὰ τὸ ἔτος 1837, ἐν Ἀθήναις 1837, σελ. 113.
7. (4) βλ. Μ. Πετροχειλοῦ τὸ Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον περ' ἡμῶν, ἐν Ἀθήναις 1970, ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περ. Δογιστικὴ Ἐπιθεώρησις, σελ. 66, 68).
8. (5) βλ. Πρόγραμμα ἐξ "Υδροσς, 18 Ἰανουαρίου 1827.- Γ. Χρυσήδης, περὶ ἐκδόσεως τῆς Κατηχέσεως Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ SAY, ἐν μεταφράσει ἐν Δ. Γκίνη καί Β. Γ. Μέξο, Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία 1800-1863, Α. σελ. 272 1789.-
- καί Πολιτικῆς Οἰκονομίας Κατήχησις. Ἦτοι οἰκισκὴ διδασκαλία περὶ τοῦ πῶς γεννῶνται, δθονέμονται καί ἀναλίσκονται εἰς τὴν κοινωνίαν τὰ χρήματα, παρὰ Ἰω. Βαπτιστοῦ Σόη, Μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ περὰ Γ. Χρυσήδου, ἐν Αἰγίνῃ 1828, αὐτόθι σελ. 272, ὄρ. 1789).

Σέ μιά από τίς ἐπιστολές αὐτές τονίζεται μέ ἔμφαση «σπεύδομεν διό τῆς τσπεινῆς ἡμῶν τούτης ἵνα ἀποδώσωμεν τήν ὀφειλομένην ὑμῖν εὐγνωμοσύνην».

Σέ μιά ἄλλη, ὑποχραμμίζεται ἡ φράσις: «τό Δημοτικόν Συμβούλιον Πολυγέρου..... σπεύδει σήμερον ὅπως, εἰς πρῶτον ὑμῶς, ὩΣ ΠΛΕΙΟΤΕΡΑ καί ΤΡΑΝΟΤΕΡΑ φιλοπατρίας δείξοντο τεκμήρια, σῶς παρακαλέσῃ ἵνα φανῆτε τε χρήσιμος.....».

Ἄλλο καί κότε ἄλλο πολύ σημαντικόν εἶχε δωρήσει ὁ Χρυσίδης τή βιβλιοθήκη του στό Σχολεῖο τοῦ Πολυγύρου καί μεταφέρθηκε ἐδῶ μετό τόν θάνατόν του.

✓ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΧΡΥΣΙΔΗ

Σώζεται ὁ Κατό λ ο γ ο ς τῆς βιβλιοθήκης τῶν Σχολείων Πολυγύρου πού ἔχει τήν ἐπιγραφή «Βιβλιοθήκη τῶν Σχολείων Πολυγέρου 1879» καί στόν κατάλογον αὐτόν εἶναι καταχωρημένα καί τά βιβλία πού ἀπήρτιζον τήν Βιβλιοθήκη τοῦ Χρυσίδη, βιβλία ἐξιόλογα καί πολύ πολύτιμα. Ἄλλο σώζεται δυστυχῶς μόνον ὁ κατάλογος καί ὄχι ἡ πλουσιωτέτη βιβλιοθήκη. Στή ροή τοῦ χρόνου ἡ βιβλιοθήκη αὐτή τῶν Σ χ ο λ ε ῖ ω ν Π ο λ υ γ ἔ ρ ο υ διαλύθηκε καί τά βιβλία της ἐξαφανίσθηκαν. Θρηνῶ τήν ἀπώλειον αὐτήν.

Ἐπρεξα πολύ γιά νά βρῶ ἕνα -δύο βιβλία πού στόλιζαν τήν χ ο μ ἔ ν η αὐτή βιβλιοθήκη. Τά ἀνεκάλυψε στός Ἀθήνας στή βιβλιοθήκη πολύ ἡλικιωμένου παλαιοῦ καθηγητοῦ τοῦ Γυμνασίου τοῦ Πολυγύρου καί τοῦ τό πῆρα ἐν τῇ κυριολεξίᾳ.

Ἴδού αὐτό.

Εἶναι δύο τόμοι μέ τόν τίτλον:

« ΑΤΑΚΤΑ » Κ. Κορεῖ

καί ὑπότιτλον

« Ἀλφάβητον ».

Ἄς προσθέσω ἐδῶ ὅτι ὁ κ α τ ὁ λ ο γ ο ς αὐτό ἀνήκει στό Ἀρχεῖο τῆς Ἱερῆς Μητροπόλεως Κασσανδρείας πού ἔθεσε στή διάθεσή μου γιά μελέ-

τες, ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κασσανδρείας Κος Συνέσιος, ο ΄ξιλος
αυτός Δεσπότης του τόπου μας.

Πρώτος καρπός της έρεύνης μου στα 'Αρχεΐα αυτό υπήρξε τό βιβλίο
μου: «'Η άπονομή της Δικαιοσύνης στη Χαλκιδική επί Τουρκοκρατίας».
Εΐναι έτοιμα γιά δημοσίευση, αλλά δύο.
Αίσθόνομαι την υποχρέωση και τό καθήκον νά εύχαριστήσω δημοσία και
άπό τή θέση αυτή τον Σεβασμιώτατον γιά τή συμβουλή του αυτή στην συγ-
γραφή της 'Ι σ τ ο ρ ί α ς της Χαλκιδικής.

~~Ι~~ **III**

ΤΟ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΔΡΟ ΤΟΥ ΧΡΥΣΙΔΗ

~~Α~~ A.

"Όταν μέ τήν άνατύπωση της 'Ε θ ν ι κ ή ς 'Ε φ η μ ε ρ ί δ ο ς
προβλήθηκε ή μεγάλη φυσιολογία αυτού του Γ ε ω ρ γ ί ο υ Χ ρ υ σ ί -
δ η , κεντρήθηκε και πάλιν τό ενδιαφέρον μου γιά νά ολοκληρώσω τήν
ε ί κ ό ν α του μεγάλου αυτού συμπατριώτη μας.

Στό βιβλίον μου: «Πολύγυρος, άγνωστοι σελίδες της 'Ιστορίας του»,
πού έβγαλα τό 1961 είχα σκιαγραφήσει σέ λίγες γραμμές τό πορτραΐτο
του, πολύ θαμπά "όμως" μου έλειπε τό υλικό γιά τήν πληρέστερη έρευνα του
θέματος «Χρυσίδης» και τήν άφησα γιά άργότερα. —

'Η έπανατύπωση των έφημερίδων του 'Εθνικού άγώνος της Παλιγγενεσίας
μου άναζωπύρ~~ησε~~^{ωσε} τό ενδιαφέρον ~~μου~~ γιά τόν Χρυσίδη και ρίχθηκε στην έρευ-
να γιά νά βρω τήν οΐκογενειακή του πηγή και νά καταστρώσω τό γενεαλο-
γικόν του δένδρο. Δίγο δύσκολο, γιά νά μήν πω πολύ, τό έργο μου αυτό.
Γιατί πέραν του ότι γεννήθηκε στον Πολύγυρο, δέν υπήρχον άλλα στοιχειά.
Κι'όκομο μέ τό έπώνυμο Χ ρ υ σ ί δ η ς , δέν υπήρξε οΐκογένεια στον
Πολύγυρο άπό τή σύστασή του.

Σήμερα μέ συγκίνηση σ'ς έμφανίζω τόν καρπό των προσπαθειών μου.

Θά χρειασθῆ βέβαια νά ανατρέξουμε στό παρελθόν, σ'ένο μακρινό παρελ-
θόν, γιά νά βρούμε τήν άκρη.

19

Β.

24

1. - 1. - Στο 1752, στις 30 του Γενάρη, γεννιόταν στον Πολύγυρο ο Γεωργόκης Παπαγιαννάκης που ήταν ιερώθηκε πῆρεξτό επώνυμο Παπαγεωργάκης.

Γεννιώντανε ο αρχηγός, μιῶς πράγματι ἠρωϊκῆς οικογενείας που θυσιάσθηκε στο βωμό τῆς Πατρίδας.

2. - 'Από τό γάμο του, στις 25 'Ιανουαρίου 1769, γεννήθηκαν τά παιδιά του.

α) ο Κύρκος στις 27 'Απριλίου 1770, ἡμέρα Σάββατο

β) Μαυρουδῆς στις 10 'Απριλίου 1772, ἡμέρα Τρίτη

γ) ο Γιαννάκης, στις 5 'Απριλίου 1775, ἡμέραν. Κυριακή, τῶν Βαΐων

δ) Ἡ Συργιάννω, στις 23 'Ιανουαρίου 1777 ἡμέρα Δευτέρα. (1) 9

2. - 2. - Ο Γιαννάκης Παπαγεωργάκης, που γεννήθηκε ὅπως εἴπαμε στον Πολύγυρο τό 1775, ἀπό τόν γάμο του, απέκτησε τά ἐξῆς παιδιά:

α) Τόν Γεώργιο (στό ὄνομα, ὅπως συνηθίζεται, τοῦ παπποῦ) που πῆρε ἀργότερα τό επώνυμο Χ Ρ Υ Σ Ι Δ Η Σ (πῶς καί γιατί θά τό ποῦμε παρακάτω).

β) Τήν Σουλτάνα.

γ) Τήν 'Αναστασία.

~~Σουλτάνα~~

Ἡ Σουλτάνα καί ἡ 'Αναστασία παντρεύθηκαν στό Πολύγυρο.

Ἡ μία ἦταν μόννα τοῦ Δημητρίου Παπανικολάου, ἡ ἄλλη τοῦ 'Αθανασίου Συκιώτη ἢ Κόνσουλα κι' ἀπό αὐτούς κατόγονται πολλές Πολυγυρινές οἰκογένειες. Ἐχω κάνει ἓνα πλήρες γενεαλογικό δένδρο καί ἐπίσης ἄλλή ἀνακοίνωση πάνω σ' αὐτό δέν εἶναι τοῦ παρόντος. (2) 10

9 (1) Σώζεται και σήμερα τό ιδιόγραφο σημείωμα τοῦ Παπαγεωργάκη ὅπου ὁ ἴδιος καταχωροῦσε τίς γεννήσεις τῶν παιδιῶν του, μέ τό ὄνοματέ των, καί τίς ἡμερομηνίες καί ἀπό αὐτό ἀντέγραφο τίς παραπάνω πληροφορίες.

10 (2) Ἀλλά δέν ἀντέχω στόν πειρασμό γι' αὐτόν τόν Ἀθηνάσιο Συκιώτην ἢ Κόνσουλα (πού πέθανε στόν Πολύγυρο σέ βαθύτατο γῆρας τό 1921) νά μὴν πῶ δύο λέξεις. Παμπόνηρος ὅσο καί φυγόπονος μόλις ἐξιχνίωσε πῶς ὁ Χρυσίδης, ἀδελφός τῆς μόνος του, βρισκόντανε στός Ἀθήνας συχνοπήγεινε ἐκεῖ καί τόν τ ρ υ γ ο ὕ σ ε με τήν ἀναγγελία τοῦ θανάτου τοῦ Χρυσίδη ἔσπευσε στός Ἀθήνας τρεχότα καί ἐπέστρεψε στόν Πολύγυρο ἀποκομίζοντας τό νοικοκυριό τοῦ θείου του καί μαζί μ' αὐτό καί τό πλούσιο βεστιάριο του. Ἀπέβαλε τή ντόπια στολή, χρησιμοποιοῦσε τίς ἀμφιέσεις τοῦ Χρυσίδη καί ἰδίως τίς ρ ε μ π ο ὕ π λ ι κ ε ς του μέ ἐπικόλουθον οἱ φιλοπαίγμονες Πολυγυρινοί νά τοῦ κολλήσουν τήν προσωμία κ ὄ ν σ ο υ λ α ς (μόνον οἱ κ ὄ ν σ ο λ ο ι δηλ. οἱ πρόξενοι τῆς Θεσ/νίκης ντυνόντανε ἔτσι) σέ τρόπον ὥστε τό παρανόμι αὐτό ν' ἀντικαταστήσῃ τό ἐπώνυμό του.

3. Ο Μουρουδής Παπαγεωργίου, θεῖος τοῦ Χρυσίδη, πού γεννήθηκε τὸ 1772, μελισσοουργός τὸ ἐπάγγελμα (ἤκοζε καί τότε ἡ μελισσοουργία στὸ Πολύγυρο) παντρεύθηκε τὴν Γεροκίνα. Ἦταν συνεπῶς ἡ Γεροκίνα εὐτὴ θεῖα τοῦ Γεωργίου Χρυσίδη. (1) //

Ὁ Μουρουδῆς Παπαγεωργίου εἶχε δύο κόρες. Ἡ πρώτη (Μαριάν) πνὶ παντρεύθηκε στὴν Σηγοπέυνησο, στὴν Παλαιὰ Κορίνθον, (οἶκον τὴν ὁμογενεῖα εἶχε Σηγοπέυνησο, ἡλικία 20 γιὰ τὴν ἀνάστασιν Νινῆν ἢ ἡλικία 20 καὶ μιὰ ἔφημν ἡνὶ ἡλικία 20 ἔπν εἶχαν ἀποβιβασθῆ ἡλικία 20 ἀδελφὰ ἀπὸ τὴν κατεβροσθὴ καὶ κεσὰ ὄρα.

Ἀπὸ τὸ γέμο τῆς Μεριγῶς μετὸν Σκενδελίδη γεννήθηκαν: (2) //

- α) Ἡ Ὀλυμπία πού παντρεύθηκε τὸν Ἰωάννην Γολονόν.
- β) Ἡ Ἐλευθερία, πού παντρεύθηκε τὸν Γεώργιον Ζαχαρίον καί
- γ) Ὁ Μουρουδῆς δηλοδὴ ὁ πεππούς μου ἐκ μητρός, ὄνεπιός τοῦ Χρυσίδη. Καί γι' αὐτὸ βρέθηκαν στὸ οἰκογενειακό μου Ἀρχεῖο ὅσο στοιχεῖα καί ἔγγραφο ἀνέφερο παραπάνω

IV

Ἡ ἔΘΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ἩΡΩΙΚΗΣ Οἰκογενείας ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΚΗ

Ἐδῶ πρέπει νὰ ὀνοίξουμε μιὰ παρένθεση καί νὰ φωτίσουμε περισσότερο τὴν ἔθνικὴ δράση τῆς πράγματι ἠρωικῆς αὐτῆς οἰκογενείας τῶν Παπαγεωργιάδων. Καί αὐτό, ὄχι μόνον διότι ὁ Χρυσίδης εἶναι γόνος τῆς οἰκογενείας αὐτῆς ἀλλὰ καί διότι ἡ ὅλη ζωὴ, ἡ ὅλη δράση τοῦ Χρυσίδη βρίσκεται σὲ συνάρτηση μετὰ τοὺς ἀγῶνες τῆς οἰκογενείας αὐτῆς. (3) 13

27
Συμμερίση

Οα 20

(1) 1. - Σώζεται στό οίκογενειακό μου άρχεΐο τό σ χ έ δ ι ο τής άναφορής πού υπέβαλε ή Γερσική νσ μέ ήμερομηνία 27 Μαρτίου 1833 στόν βασιλέα "Οθωνα ζητώντας ένίσχυση. "Έχει μεγάλη σημασία τό έγγραφο αυτό καί τό παραθέτω έδω:

Ή υποφαινομένη χήρα ένός τών υπέρ τοϋ ίεροϋ άγώνος προμάχων Έλλήνων, άφοϋ είς διάστημα δώδεκα χρόνων υπέφερα τός τσλαιπωρίας τής δυστύχοϋς ζωής, κατέστην άνίκανος πλέον νά τρέφωμαι έν τών κόπων τών χειρών μου. Ή πεποίθησις τοϋ ότι καί ή οίκογένειά μου συνετέλεσε μέ παντός είδους θυσίας είς τήν πρόοδον καί στερέωσιν τοϋ μεγάλου ένθικοϋ σκοποϋ μέ κάμει θαρραλέως νά προσδράμω είς τήν προστασίαν τής ύμετέρας Μεγαλειότητος εύελπις, ότι θέλει εύαρεστηθῆ νά άξιώση καί έμέ τής πατρικῆς κηδεμονίας, τήν όποίαν ή εύσπλαγχνία της χαρίζει είς τούς άξιούς περιθάλψεως.

Ήπισυνάπτεται δέ καί μαρτυρικόν τών έκδουλεύσεων καί θυσιών τοϋ άνδρός μου.

Μένω μέ βαθύτατον σέβας

τῆς Ήμετέρας Μεγαλειότητος.

Έν Ναυπλίω τῆ 27 Μαρτίου 1833

Έλαχίστη καί εύπειθεστότη
δούλη καί υπήκοος

Γερσικήνσ τοϋ ποτέ Μαυρουδῆ

Πσπσ Γισαννάκη

2. -

Υπάρχει επίσης στο Αρχείο μου αντίγραφο μιᾶς ἀγωγῆς πού υπέβαλε ἡ Γερσινα στο Πρωτόκλητον Δικαστήριο τῶν Δυτικῶν Σποράδων κατά τοῦ Κωνσταντίνου Πολυγερινοῦ, μέ τήν ὁποίαν ζητοῦσε νά καταδικασθῆ ὁ ἐναγόμενος νά τῆς καταβάλῃ γρόσια (4407), ἀξίαν κινητῶν πραγμάτων πού τῆς ἔκλεψε. Ἴδού τό κείμενο τῆς «μηνυτηρίου ἀναφορᾶς» :

Πρός τό Σεβαστόν Δικαστήριο,

Μετά τήν καταστροφήν τῆς Κασσανδρείας μείνασα χήρα μέ δύο ὀρφανές θυγατέρας κατέφυγον εἰς τήν νῆσον Πόρον. Ἐκεῖ μέ ἄλλους ὁμοῦ συγγενεῖς μου συνεκατοίκησα καί μέ τόν συντοπίτην μου Κώνσταντίνον Πολυγερινόν, ὅστις κατά τό παρόν εὐρίσκεται εἰς Ἄργος ἐπιστατῶν εἰς τοὺς ἀγρούς τοῦ στρατηγοῦ Νικήτα Σταματελοπούλου. Ἀφοῦ ἐθυσίωσα εἰς τόν ἱερόν τοῦτον ἀγῶνα ὅλα μου τά υπάρχοντα κινητά καὶ ἀκίνητα δέν μέ ἔμεινεν ἄλλη παρηγορία εἰς ἐμέ καί τός ἀθλίως ἡλικιωμένους ὀρφανούς, ἀλλά μικρά τις περιουσία, συνισταμένη εἰς μετρητά καί ἀσημικά τήν ὁποίαν, διό τήν τότε ἐπικρατοῦσαν ἀταξίαν εἰς τός ἀναφανδόν γινομένους βίας καί ἀρπαγᾶς, κατέθεσα εἰς μέρος τῆς οἰκίας εὐπαρόβλεπτον. Ὁ ἔφημενος Κώνστας Τασάκος ὅστις ἐκατοίκη περί τοὺς δύο μῆνας εἰς τήν αὐτήν οἰκίαν μέ ἐμέ, ἐπιβουλεύθεις καί γνωρίσας τόν τόπον, ὅπου εἶχον κρυμμένην τήν περιουσίαν μου, τήν ἤρπασεν ὅλην διό νυκτός καί ἔφυγεν, ἀφήσας με μέ τός ἀνυπνῶδρους θυγατέρας μου εἰς τήν ἐσχάτην ἀπελπισίαν. Τοῦτο ἔγινε περί τός ἀρχάς τοῦ Ἰανουαρίου 1823. Ὅσον μὲν περί τῆς ἀποδείξεως τῆς ἀράξεως, μέ ἤτογ εὐκόλον νά φέρω μαρτυρίας καί ἀπό τόν Πόρον, ὅπου ἔγινε καί ἀπό ἄλλους ἀνθρώπους ἀλλαχόθεν, οὗτινες ἐπληροφορήθησαν ἐντελέστατα περί αὐτῆς, ἄν αὐτός ὁ ἴδιος δέν τό ὠμολόγει παρῆσις καί ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, ὡς τό ὠμολόγησεν ἕως πῶρα πάντοτε ἐνώπιον οὔτινος ἀνθρώπου καί ἄν τόν ἐπορουσίωσα, καί ἐγγράφης προσέτι εἰς ἓν ἰδιόχειρον γράμμα του πρὸς τόν ἀνεπιόν μου, καί δι' ὁμολογίας του ἀκόμη χρεωστικῆς πρὸς ἐμέ, μέ τήν ὁποίαν αὐτός μὲν ἠθέλησε νά σκεπᾶσθαι τρόπον τινα τήν πρᾶξιν του, ἐγὼ δέ τήν ἐδέχθην ὅπως τήν ἔκαμε, διό νά ἔχω κατασκευεῖσαν ἀπό τός χεῖρός του μίαν οἰανδήποτε ἀπό-

δειξιν φοβουμένη ποτέ τήν απομάκρυνσίν του..

Ἡ δέ κλαπεῖσα περιουσία συνίσταται εἰς τὰ ἑξῆς.

45 τόξα (δέξηλα-δίδιπλα) φέροντα φρόσια	675
Μισοτόξα, τέταρτα μονόγροσα καί διάφορα ἄλλα μικρότερα ὅλα κομμάτια 100 κατὰ μέσον ὄρον ἄνθ' 2 γρόσια τό κομμάτι	~~200~~
3I/2 ὀκτώδες διάφορα ἀσημικὰ εἰς γυναι..... καλλωπισμός ἄνθ' ἓν γρόσι τό δρόμι	1400
100 δρόμια μερτζάνι ἄνθ' 60 παρ. τό δρόμι	150

	2425
μία ἀπίκα καί τέσσαρα ἄλλα ἀσημένια δακτυλίδια	50
Διάφορον ἑπτὰ χρόνων διό γρ.	2475
	1732
Ἔξοδα τὰ ὅποια ἔκαμον κατὰ διαφόρους καιρούς εἰς ἀναζητήσιν των	200

	4407
ἐπιπίπτοντο ὅσα μέ ἐμέτρησε κατὰ τόν παρελθόντα Αὐγουστον τοῦ 1826	365

	4042

Ὡστε ἡ ποσότης τήν ὁποίαν δικαίως ἀποιτῶ σήμερον παρὰ τοῦ Κώνστα Τσάκαλου ἀνεβαίνει εἰς γρόσια τρεῖς χιλιάδες ὀκτωκόσια τεσσαράκοντα σέσσαρα.

Μένω δέ μέ τό προσῆκον σέβας.-

Ἐν Αἰγίνῃ τήν . . . . Μαΐου 1829

Γερσικίνα τοῦ ποτέ Μουρωδῆ

Πρέπει να προσθέσω ότι στο έγγραφο αυτό της ὀ γ ω γ ῆ ς εἶναι
συνημμένον ἐπίσημον ἀντίγραφον τοῦ ἐξῆς δικογράφου:

Πρὸς τὸ Σεβαστὸν Πρόεδρον τοῦ Πρωτοκλήτου
Δικαστηρίου τῶν Δυτικῶν Σποράδων.

Ἐγκλιῶ τὸν Κῶνσταν Τ σ ὀ κ α λ ο ν Π ο λ υ γ ε ρ ι ν ὀ ν α
στρατιώτην ὄντα τοῦ στρατηγοῦ Νικήτα Σταματελοπούλου ἐν τῇ φρουρᾷ
τῆς Κορώνης ὡς κλέψαντά με κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1823 ἔτους τὴν περι-
ουσίαν μου ὅλην συνισταμένην εἰς μετρητὰ καὶ ὀσημικὰ φέροντα ὅλα
σήμερον Γρόσια 4407 ἦτοι τέσσαρες χιλιάδες καὶ τετρακόσια ἐπτὰ.

Παρακαλῶ νὰ ἐνεργηθῶσι τὰ ἐν τῷ 1Β Ψηφίσματι τῆς Δ. Ἐθνι-
κῆς Συνελεύσεως ὠρισμένα καὶ τὰ Διατάγματα τῆς Κυβερνήσεως ὥστε νὰ
διορισθῇ ἐκ μέρους μου αἰρετὸς κριτὴς καὶ νὰ παρουσιάσω τὰς ὀποδε-
ξεις μου διὰ νὰ μὲ ὀποδοθῇ ἡ περιουσία μου.

Ἐν Αἰγίνῃ 20 Δεκεμβρίου 1829

Ἀντί τῆς Γεροντίας Μαυρωδῆ ἡ θυγάτηρ αὐτῆς
Μαρία Μαυρωδῆ

Ἐπισημοῦται τὸ γνήσιον τῆς ἀνωτέρω ὀπογραφῆς τῆς Μαρίας Μαυρωδῆ

Ἐν Αἰγίνῃ τῇ 20 Δεκεμβρίου 1829

τόπος σφραγίδος
"Προσωρινὴ Διοίκη-
σις Αἰγίνης"

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως
Αἰγίνης
Ἐπογραφή (δυσανόγνωστος)

(2)

Σημ. τῆς σελ. 20

Τό 1843 βρίσκει τήν Μαριγῶ αὐτήν ἐγκατεστημένη μέ τήν οἰκογένειάν της στόν Πολύγυρον ἀλλά καί διαζευγνυομένην ἀπό τόν ἄνδρα της. Ἐχω στά χέρια μου τό πρῶτό τυποῦν τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας πού δημοσιεύθηκε στόν Πολύγυρον στίς 15 Δεκεμβρίου 1843 καί πού κηρύττει λελυμένον τόν γάμον μεταξύ τῆς Μαριγῶς Μαυρουδῆ καί τοῦ συζύγου της Ἀναστασίου Νινῆ.

Παραθέτω ἐδῶ τμήματα ἀπό τήν ἀπόφαση αὐτή:

" Ὁ ΚΑΣΣΑΝΔΡΕΙΑΣ ΙΑΚΩΒΟΣ ΕΠΙΒΕΒΑΙΟΥΜΕΝ

Ὡς δηλοῦται διά τοῦ παρόντος ἐκκλησιαστικοῦ διαζυγίου γράμματος πρό δέκα ἐπτά περίπου μηνῶν, ὁ Ἀναστάσιος Νινῆς ἐλθών εἰς Ὁρμύλιον, χωρίον τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίας, ἀνήγγειλεν ἡμῖν, δεινοπαθῶς, τήν μεταξύ αὐτοῦ καί τῆς συζύγου του Μαριγῶς Μαυρουδῆ, ἐπισυμβᾶσαν ἔριδα,.....

.....
Τούτων οὕτως ἐχόντων, διαζευγνυόμεθα αὐτούς ἀπ' ἀλλήλων, καί ἀπαλλοτριουμέν αὐτούς πάσης γαμικῆς συναφείας, καί ξένους ὅλως ἀποκαθιστῶμεν πάσης σχετικῆς κοινωνίας διά παντός. Διό καί εἰς τήν περί τούτων ἀπάντων ἔνδειξιιν ἐγράφησαν δύο ὅμοια ἔγγραφα ὑπογεγραμμένα παρ' αὐτῶν, μαρτυρημένα παρὰ τῶν προεστώτων καί προκρίτων, σὺν τῇ ἡμετέρῃ ἐπιβεβαιώσει, καί ἐδόθησαν θάτερον θατέρῳ εἰς μόνιμον καί διηνεκῆ ἀσφάλειαν.

1843 Δεκεμβρίου 15 ἐν Πολυγέρῳ

Ἀναστάσιος Νινῆς σύζυγος αὐτῆς βεβαιῶ. Μαριγῶ Μαυρουδῆ σύζυγος αὐτοῦ βεβαιῶ. Ὁ προεστός Γιαννάκης Χρήστου μαρτυρεῖ. Αὐγερινός Δημητρίου μαρτυρεῖ. Κώνστας Γεωργάκη μαρτυρεῖ"

E

(3)

Πάνω στην ²εθνική δράση τῆς οἰκογενείας, ἐπὶ προεπαναστατική καὶ μεταεπαναστατική περίοδο ἀσχολήθηκε τὸ πρῶτον ὁ Γεώργιος Παπανικολάου, γιαντρός τὸ ἐπάγγελμα, πού ἐθεράπευσε ὄμοι καὶ τίς Μοῦσες μέ τὸ φιλολογικὸ ψευδώνυμο Γεώργιος Σιώτ, καὶ ἔφησε ἐποχὴ στοὺς κύκλους τῶν Γραμμάτων στή Θεσ/νίκη ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση.

Ἦταν σημαντικὴ φυσιογνωμία αὐτός ὁ Γεώργιος Σιώτ.

Στὸ "ΜΑΚΕΔΟΝΙΚῸΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ὁ ΓΟΡΔΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ" τοῦ ἀειμνήστου Χρήστου Γουγούση τοῦ ἔτους 1915, σελ. 98, εἶναι καταχωρημένη μιὰ μελέτη τοῦ Γεωργίου Παπανικολάου μέ τὸν ἐπίτιτλον "Ἄγνωστοι σελίδες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως" καὶ μέ τὸν τίτλον "Ἡ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ" στήν ὁποία μιλάει καὶ γιὰ τοὺς ἀγῶνες τῆς οἰκογενείας Παπαγεωργίου μέ ὅσα στοιχεῖα εἶχε τότε ὑπ' ὄψη του. Τὸ ἱστόρημα αὐτὸ ἀναδημοσιεύθηκε στὸ "Χρονικὸ τῆς Χαλκιδικῆς" στὸ 3^ο τεῦχος τοῦ 1962.

77- A.

ΚΥΡΚΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

Θεῖος τοῦ Χρυσίδη μεμνημένος στήν ἐπαναστατική ἐξέγερση πού περ-
σκευάζονταν, ἑτοιμάζοντας τήν ἐκδήλωση της στόν Πολύγυρο συλλομβό-
νεται (Πρόεδρος τῆς Κοινότητος ἦταν τότε) ἀπό τόν Χασάν Ἀγῶ πού
ἔφθασε ἐσπευσμένα στόν Πολύγυρο καί ἐκτελεῖται ἀπό αὐτόν τήν νύκ-
τα τῆς 16 Μαΐου 1821.-

« Ὁ φόνος τοῦ Παπαγεωργίου », λέει ὁ Βασδραβέλλης, (Γ. Βασδραβέλ-
λη, Οἱ Μακεδόνες κατό τήν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσ/νίκη 1967, σελ
125) « ὑπῆρξε τό σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Χαλκιδικιῆς, διότι οἱ κέ-
τοικοι τοῦ Πολυγύρου, ἐξαγριωθέντες, ἐκ τοῦ φόνου καί μεμνημένοι εἰς
τόν ἀγῶνα, ἤρπασαν τά ὅπλα, ἐφόνευσαν τόν Τοῦρμον βοεβόδον καί 14
ἄνδρες τῆς φρουρᾶς.....».

Καί ὁ ἴδιος προσθέτει στό κεφάλαιο Δ. ἑξῆς τόν τίτλο: « Ἡ
Ἐπανάστασις τῆς Χαλκιδικιῆς Χερσονήσου » σελ. 121, « Οὕτω ἡ Ἐπανά-
στασις τοῦ 1821, ἐν τῇ κυρίως Μακεδονίᾳ, ἐξεδηλώθη κατό πρῶτον εἰς
τήν Χαλκιδικιήν Χερσόνησον..... ». (I)

Ὁ Βασδραβέλλης στό βιβλίον του ποῦ ἀναφέρουμε στό κείμενο λέγει (σελ. 125):

« Αἱ ἑλληνικαί κοινότητες τῆς Χαλκιδικῆς ἀπέστειλον ὡς ὁμήρους εἰς τήν Θεσσαλονίκην πρόσωπα ἐντελῶς ἀσήμαντα, καθόσον οἱ πλεῖστοι τῶν προκρίτων ἦσαν μεμνημένοι εἰς τήν παρασκευαζομένην ἐξεγερσιν καί ἔτοιμοι πρός δρᾶσιν, λαβῶν δέ τοῦτο ὡς ἀφορμήν ὁ Γιουσούφ μπέης, διετάξε τόν ἀποσπασματόρχην Χασάν ἀγᾶν εὐρισκόμενον εἰς τό Χασικοχώρια νά βαδίση μέ τούς ἄνδρας του κατά τοῦ Πολυγύρου, πρωτευούσης τῆς Χαλκιδικῆς, καί νά τιμωρήσῃ τούς κατοίκους της. Ὁ Χασάν ἀγᾶς ἀφίχθη εἰς τόν Πολύγυρον ταχέως καί τήν νύκτα τῆς 16ης Μαΐου 1821 συλλαβῶν ἐφόνευσε τόν πρόεδρον τῆς κοινότητος Κύρκιον Παπαγεωργάκη.

Ὁ φόνοσ τοῦ Παπαγεωργάκη ὑπῆρξε τό σύνθημα τῆς ἐξεγέρσεως τῆς Χαλκιδικῆς, διότι οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου, ἐξαγριωθέντες ἐκ τοῦ φόνου καί μεμνημένοι εἰς τόν ἀγῶνα ἤρπασαν τό ὄπλα, ἐφόνευσαν τόν Τοῦρκιον βοεβόδαν καί 14 ἄνδρας τῆς φρουρᾶς, τραυματίσαντες ἄλλους τρεῖς, ἔστησαν ἐνέδραν πλησίον τοῦ χωρίου Καγιοζίκι, ἐνθα θά διήρχετο τουρκικόν ἀπόσπασμα μεταβαῖνον πρός φύλαξιν τῶν παραλίων, ἐφόνευσαν ἐτέρους 3 στρατιῶτας καί ἐτραυμάτισαν ἄλλους 3 καί ἐν συνεχείᾳ, ἀφ' οὗ ἠνώθησαν καί μέ ἄλλους ἐπαναστάτας, ἐπετέθησαν κατά τῶν ἀποσπασμάτων τοῦ Χασάν ἀγᾶ καί τοῦ Τσιρίμπαση τῶν Σερρῶν, τό ὅποια ἔτρεψαν εἰς φυγήν.

Τά γεγονότα ταῦτα περιῆλθον εἰς γνῶσιν τῆς Ἱψηλῆς Πύλης ἐγκοίμως δι' ἀπεσταλμένων τοῦ Γιουσούφ μπέη. Πρόσ ἀντιμετώπισιν τῆς ἐν Χαλκιδικῇ ἐκραγείσης ἐπαναστάσεως, διετάχθη ὁ ἐν Θρόκη ἀποβιβασθεὶς καί εἰς τήν τάξιν πορείας πρός Πελοπόννησον εὐρισκόμενος Χατζῆ Μεχμέτ Μπαϊράμ πασᾶς, ὅπως κατευθυνθῆ εἰς Θεσσαλονίκην ἐπικεφαλῆς τῶν στρατευμάτων του καί καταστείλῃ τήν ἐπανάστασιν. Ταυτοχρόνως διετάχθη ὁ διοικητής τοῦ Πραβίου Ἄριφ, ὅπως συγκεντρώσῃ στρατεύματα ἐκ Πραβίου καί Καβάλας καί ὁ μουτσελίμης καί ὁ Ἐμίνης τῶν Μαντεμοχωρίων Μεχμέτ, ὅπως σπεύσουν μέ τάς δυνάμεις των καί ἐπιτεθοῦν κατά τῶν ἐπαναστατῶν. - ❧.

Μ Α Υ Ρ Ο Υ Δ Η Σ Π Α Π Α Γ Ε Ω Ρ Γ Α Κ Η Σ

Μετά τόν φόνον τοῦ ἀδελφοῦ του ἀνέλαβε τήν ἡγεσίαν τῆς ἐξεγέρσεως
στόν Πολύγυρο, γιά τήν ὁποίαν μιλήσαμε πιά πάνω ὀπλαρχηγός τοῦ
Καζῶ τῆς Κασσάνδρας, ἐπολέμησε ἡρωϊκῶς στήν Χαλκιδική καί εἰδικώ-
τερα στήν Κασσάνδρα.

Ὁ Βασδραβέλλης (ὅπου περὶπάνω σελ. 149) τόν ἀναφέρει σάν στε-
νόν συνεργότη τοῦ Ἐμμενουήλ Παπῶ, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐπεναστάσεως
στή Χαλκιδική.

Μετά τόν χαλασμό τῆς Κασσάνδρας καί τήν τόσο αἰματηρή κατατρο-
φή τῆς Ἐπεναστάσεως στή Χαλκιδική ἐπιβιβάσθηκε μέ τόν Ἐμ. Παπῶ
τοῦ ἰδίου πλοίου τοῦ φιλ. καί Χατζηβισβίτση πού κατέβηθη στήν "Υδρα."
Αἰ.

Συνέχισε τούς ἀγῶνες του στήν Πελοπόννησο καί σκοτώθηκε στήν Πολι-
ορκία τῆς Τριπολιτσᾶς, τόν Σεπτέμβριον τοῦ 1821.

Πρέπει ἐδῶ νά τονίσω τό ἐκόλουθο: Πολλοί Χαλκιδικιῶτες πολεμι-
στές ἀγωνίσθηκαν στήν Νότιο Ἑλλάδα, ὅπου ἔσπευσαν νά πᾶνε νά πολε-
μήσουν τούς Τούρκους, εἴτε σάν τακτικοί εἴτε σάν ἄτακτοι, μεζύ μέ
τούς ἀδελφούς των Ἕλληνας τῶν νοτίων περιοχῶν. Χαλκιδικιῶτες ἔ-
δρουν στήν ἔμυνα καί στήν ἡρωϊκή ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου. Ἐπί-
σης ἀνάμεσα στούς θυσιασθέντες ὑπερσυστιστές τῶν Ψαρῶν ἦσαν καί πολ-
λοί συμπατριῶτες μας (I)

Γράφει σχετικά ὁ Βαδραβέλλης στό βιβλίο πού μνημονεύσαμε πλό πάνω καί στό κεφάλαιο ΣΤ. μέ τόν τίτλο « Ἡ κήθοδος τῶν Μακεδόνων πολεμιστῶν εἰς τόν Νότιο Ἑλλάδα » σελ. I.

~~170~~ « Μέρος ὡσαύτως Μακεδόνων πολεμιστῶν καί ἐθελοντῶν, ὡς συνέβη μέ Θρᾷκας καί Μικρασιάτας, προερχομένων ἐκ διαφόρων περιφερειῶν τῆς Μακεδονίας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἀφικνούμενον κατό καιρούς εἰς τήν Πελοπόννησον ἰδίως, ἐστρατολογήθη ὑπό τοῦ Δ. Ὑψηλάντου καί ἀπετέλεσε τόν πυρῆνα τῆς συστάσεως τοῦ τακτικοῦ σώματος ἔπο τόν Παλέσαν καί Κυβερνάτην. « Οἱ ἄνδρες οὗτοί, γράφει ὁ Βυζάντιος, ὑπῆρξαν ἐξαιρετικοί πατριῶται, ἀφιλοκερδεῖς, καρτερικοί εἰς τῆς κακουχίας καί στερήσεις, ἀνδρεῖοι ἐν πολέμῳ καί εὐπειθέστατοι. Ἦλθον εἰς τήν Ἑλλάδα, διά νά ὑπηρετήσουν τήν πατρίδα; μή ἔχοντες ἐντοθα οἰκείους ἢ γνωρίμους, εὔρον καταφύγιον ἔντιμον εἰς τό τακτικόν σῶμα..... ».

2. « Ἐκ τῶν 490 ἀνδρῶν τοῦ Καρατάσιου οἱ 123 ἀπετέλουν τό σῶμα τοῦ Γάτσου. Εἶχον φθάσει ἐπίσης εἰς τό Μεσολόγγι καί 73 στρατιῶτες ὑπό τήν ἡγεσίαν τοῦ ἐκ Χαλκιδικιῆς ὀπλαρχηγοῦ Γ. Κασσανδρινοῦ. Διά τό σῶμα τοῦτο τοῦ Κασσανδρινοῦ δέν ἔχομεν περαιτέρω πληροφορίας (Ε. Π ρ ω τ ο ψ ἄ λ τ η, Ἀλληλογραφία φρουρᾶς Μεσολογγίου. Ἐκδοσις Γεν. Ἀρχ. τοῦ Κράτους, Ἀθῆναι 1964, σ. 530).

23

- Γ. -

Γ Ι Α Ν Ν Α Κ Η Σ Παπαγεωργάκης

1. Είχε τελειώσει τό « Έλληνοδιδασκτικόν Σχολείον » τοῦ Πολυγύρου καί ὁ πατέρας του τόν προώριζε νά διευθύνῃ τό ἐμπορικόν του κατάστημα στόν Πολύγυρο, ἐνῶ αὐτός διανοῦσε γιά πληρέστερη μόρφωση, μέ ὄνειρο νά φανῇ μιά μέρα χρήσιμος στήν σιλοβωμένη πατρίδα του. Ἐπωφελήθηκε τῆς εὐκαιρίας ἑνός ἐμπορικοῦ ταξιδίου στός Σέρρες (κέντρο τότε τῆς ὅλης ἐμπορικῆς κινήσεως στή Μακεδονία) καί τρέβηξε γιά τήν Κωνσταντινούπολιν ὅπου, ὕστερα ἐπό λίγα χρόνια συμπληρωματικῶν σπουδῶν ἰδίως στή Θεολογία, κατώρθωσε, μέ τήν ἱκανότητα πού τόν διέκρινε καί μέ τήν ἐκτίμηση πού ἀπελάμβανε, μέ κατελόβη τήν περιβλεπτή θέση τοῦ ἀρχιεπισκοπάρχου τῶν Πετριορχείων ἐπί Γρηγορίου τοῦ Β'. Πέντρεψε τίς δύο κόρες του στόν Πολύγυρο τήν Σουλτάνα καί τήν Ἀναστασία, καί φρόντισε γιά τή μόρφωση τοῦ γιοῦ του Γεωργίου.

Ἦταν στήν Πόλη, ὅταν πύσθηκε καί κρεμόστηκε ὁ Ἐθνομάρτυς Πετριορχης Γρηγόριος ὁ Βος. Κατέβηκε μετέ στήν Πελοπόννησο, κατετέχθηκε στόν Ἑλληνικό στρατό, καί σκοτώθηκε (ἀφοῦ πῆρε μέρος σ' ὄλους τοὺς ἀγῶνες) στήν ἠρωϊκή ἔξοδο τοῦ Μεσολογγίου τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1826).

Τό ὄνομα του εἶναι χαραγμένο στό Ἡρῶο τῶν πεσόντων. (I)

2. - Αὐτοῦ τοῦ Γιαννάκη Παπαγεωργάκη γιός ἦτανε ὁ Γεώργιος Χρυσίδης.

Εἶχε ἐγκατελείψει τό ἐπώνυμο Παπαγεωργάκης καί πῆρε τό ἐπώνυμο "Χρυσίδης", ὅταν ὁ πατέρας του τόν ἔστειλε στή Χίο γιά νά σπουδέσῃ καί νά ὀλοκληρώσῃ τή μόρφωσή του. Τό ἐγκατέλειψε προδήλως γιά λόγους προνοίας καί προφυλάξεων (μιᾶς καί οἱ Τοῦρκοι εἶχαν σκοτώσει στόν Πολύγυρο τόν θεῖο του Κύριο Παπαγεωργάκη) καί γιά νά μήν ἔχη περισσομούς ἐπό τή δρέση τῶν θείων του στή Χαλκιδική καί τοῦ πατέρα του στή Πόλη, κατό τίς προεπεισοπτικῆς ζυμώσεις. (Πρέπει νά λεχθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ Σχολή Χίου στήν ὁποίαν φοίτησε καί σπούδασε ὁ Χρυσίδης ἦτο λαμπρῆ σχολή ^{καί} εἶχε ἐξυψωθῇ στό πρό τῶν χρόνων τῆς Ἐπανεστάσεως διάστημα σέ ἕνα ἐπό τά πρῶτα ἑλληνικά σχολεῖα, ἰδίως ὅταν τό

(I) (βλ. Εὐαγγελίου Χ,

καί τή λέξη "Μεσολόγγιον" στή Μεγ. Ἐγκυκλοπαίδεια Πυρσοῦ,
τόμ. Ι6, σελ. 919.

94
42
1811 ανέλαβε τήν διεύθυνσίν της ὁ Νεόφυτος Βάμβας, προστετευόμενος τοῦ Κοροῆ.

Στή Σχολή αὐτή φοιτοῦσαν νέοι ἀπό ὅλην τήν Ἑλλάδα. Τήν περίφημη αὐτή Σχολή ἐξεφόνισε ἡ τρομερή σφογή τῆς Χίου τοῦ 1822).

3. - Τόν Γεώργιο Χρυσίδα βιογραφεῖ ὡς ἐξῆς ἡ «Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια» τοῦ Πυρσοῦ, τόμος 24 σ. 742: «ΧΡΥΣΙΔΗΣ Γεώργιος, Μακεδών, γεννηθεὶς κατὰ τὰς ἀρχάς τοῦ 18^{ου} αἰῶνος καὶ σπουδάζων ἐν τῇ σχολῇ τῆς Χίου, ἧς ἀπεφοίτησε τῷ 1819. Κατὰ τήν ἐπενέστασιν ἐπῆλθεν εἰς Αἴγινον καὶ τῷ 1829 διωρίσθη ἐν τῷ ἐθνικῷ τυπογραφείῳ, ὁπόθεν τῆς πρωτεύουσας τοῦ κράτους μετατεθείσης εἰς Ἀθήνας, διωρίσθη καθηγητής. Ἐσχολεῖτο μέ τήν ἀρχαιολογίαν, εἰ δέ ἀρχαιολογικαὶ διατριβαὶ του σώζονται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς "Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας».

4. - Ὁ Γεώργιος Χρυσίδης μόλις κηρύχθηκε ἡ Ἐπενέστασις τοῦ 1821 ἔσπευσε στή φωνή τῆς Πατρίδος στήν ἐπενεστατημένη Ἑλλάδα καὶ ἀνέπτυξε ἐκεῖ τήν ἐθνοφελῆ καὶ πολυσήμεντη δρέση του (I).

Ὁ Γεώργιος Χρυσίδης δημιούργησε δική του οἰκογένεια, εἶχε ὅμως τήν ἐτυχίαν νά πεθάνουν πρὶν ἀπὸ αὐτόν καὶ τὰ τρία ἀγαπημένα του πρόσωπα, ἡ γυναῖκα του καὶ τὰ δύο παιδιὰ του (βλ. Χερουλ. Κορμίτση, Ἀχριδηνοῦ, "Μακεδονικόν" περιοδικόν "Χρυσελλίς, τόμος Δ' (1866) σ. 473).

Ὁ Γ. Χρυσίδης ὑπεγράφετο καὶ Γ. Χρυσήδης.

ΚΑΛΗ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἶναι πράγματι μιά μεγάλη φυσιολογία, φυσιολογία τοῦ ἔθνους ὁ Γεώργιος Χρυσίδης, Φλογερός πατριώτης, στήν πρώτη σειρά τῶν Ἑθνικῶν ἀγωνιστῶν (μεταξύ τῶν Νοταρῶ, Κουντουριώτη, Κριεζῆ, Μισούλη, Μπότσαρη, Κωλέτη ὅπως ἀκούσατε, στή πρωτοπορεία δηλαδή καὶ στή ἡγεσία τοῦ Ἐπενεστατημένου ἔθνους). Ἐδειξε δέ καὶ τόση στοργή στήν ἰδιαιτέρη Πατρίδα του, τόν Πολύγυρο!

Καταλαβάνει συνεπῶς κανεὶς εὐκολο γιὰτί μέ τόσο ἐνδιαφέρον ἄλλο καὶ ὑπερηφάνεια ἀγκάλιασε τό θέμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ, γιὰτί μέ τόση συγκίνηση αὐτὸς ἐνεφόνισε ἀπόψε τήν ἱστορικὴν πράγματι προσωπικότητα τοῦ Γεωργίου Χρυσίδα.

Πρέπει νά μνημονευθῆ καί ἡ δρέση τοῦ Χρυσίδη καί σ' ἔνε ἄλλο τομέε.

Ὁ οἰκισμός τῶν Μακεδόνων στήν Ἀτελόντη, ὁ γνωστός ὑπό τό ὄνομα "Νέε Πέλλε" ὑπῆρξε δημιούργημα τοῦ Χρυσίδη.

Ἄλλε ἔς δώσουμε τόν λόγο στόν Καθηγητήν τῆς Ἱστορίας τῶν Βασιλόπουλον (Ἀπ. Βασιλόπουλου, Πρόσφυγες καί προσφυγικόν ζήτημα κατό τήν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, Θεσ/νίκη 1939, σ. 170):

« Οἱ Μακεδόνες κατέβαλον μεγάλες προσπαθείεσ διέ τήν ὀποικιστέσιν των ἐπί τῆς Βασιλείεσ τοῦ Ὁθωνωσ.

Ἐπί τοῦ Κυβερνήτου εἶχον μεταφερθῆ ἐκ τῶν Βορείων Σπορόδων εἰς τήν Μεγαρίδα, ὅπου ὠργανώθησεν στρεπτιωτικῶσ καί ἀπόθεν ἔδρασεν διέ τήν ὀπελευθέρωσιν τῆς Στερεῆς Ἑλλάδοσ.

Ἡ ἐπί τοῦ συνοικισμοῦ τῶν Μακεδόνων ἐπιτροπή ὀποτελουμένη ἐκ τοῦ Γεωργίου Χρυσίδη καί τοῦ Α. Πολυζωίδου δι' εὐχεριστηρίου ἐγγράφου ὀπό 9 Ἰανουαρίου 1837 πρόσ τόν Μέγαν Εὐεργέτην βαρῶνον Κωνσταντῖνον Μπέλλιον ὀνέφερον ὅτι οἱ Μακεδόνες συνοικίζονται εἰς τήν Ἀτελόντην τῆς Λοκρῖδοσ ὅπου κτίζον πὸλιν φέρουσεν τό ὄνομα "Νέε Πέλλε", ἔνθε ἔχουν ἐγκτεσθεθῆ 70 οἰκογένειαι Μακεδόνων καί ἄλλαι περί τῆσ τετρακοσίεσ, κατεγροφεῖσαι μέχρι τοῦδε εἰς τοῦσ κατελόγουσ, δέν ἡδυνήθησεν διέ τήν ἔλλειπιν μέσων νά ὀποικιστεσθεῶσαι ὀκόμη.

Καί ἡτήσσο τήν συλλογήν ἐρρήνων μεταξύ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Μακεδόνων.

Κατ' ὀτυχίον ὅμως ὁ Μπέλλιοσ ὀπέθανε τῷ 1838 καί ὁ συνοικισμός Ν. Πέλλησ ἔχασε πλέον τόν μέγαν εὐεργέτην του.

25

(44)

τῶ εκλεκτῶ αὐτῷ τέκνῳ κτλ Χαλκι-
δικῆς, γιὰ τὴν ὁποῖαν σὺ 1793
ἔγραψε ὁ COUSINER, ὁ γὰρ ὁ
Γενικὴ Πρόξενος κτλ Δεσπογιάννης

(πού πραγματοποίησεν ἓνα ταξίδι στὴ

Χαλκιδική κατὰ τὸ ἔτος αὐτό): « Εἶναι ὅλοι Ἕλληνες σ' ὅλην τὴν ἔκτα-
σιν τοῦ τόπου αὐτοῦ ^{πὸ} τῆς Χαλκιδικῆς ^{πού} ἔδωκε, πάντοτε τὸ "παρών" σέ κάθε
ἔθνικὸ προσηλητήριο, ^{πὸ} πρόσφερε, σ' ὅλες τίς περιστάσεις ἄφθονο τὸ αἶ-
μα τῶν παιδιῶν της σὺν βωμῷ τῆς Ἑλλάδος. —

Λημέτρα
ἀποδοτέα

ἀπὸ ἱερῆ ὑποχρέωση, ἀποτίσαμε φόρο τιμῆς στὸν Γεώργιο Χρυ-

-22-

σίδη καὶ μαζὺ μ' αὐτὸν στοὺς Ἠσπαγεωργόκηδες καὶ, γενικῶς, σ' ὅλους
τοὺς ἀγωνιστὰς (γνωστοὺς καὶ ἀφανεῖς) ἀπὸ τὴν Χαλκιδική πού πο-
λέμησαν καὶ ἔπεσαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα. —

Καὶ ἴσως οἱ ψυχές αὐτῶν τῶν προπατόρων μας νὰ φτερουγίζουν
τῇ στιγμῇ αὐτῇ, ἐδῶ, στὴν αἴθουσα, εὐχαριστημένες καὶ ἱκανοποιημέ-
νες μὲ τὸ εὐλαβικὸ αὐτὸ μῆνός σου. —